

11. Rokich, M., 1973. Priroda chelovecheskih cennostej. *Svobodnaja pressa*, 5, s. 20-28.
12. Veber, M., 1990. *Izbrannye proizvedenija*. Moskva: Progress.
13. Kovalenko, D., 2015. *Teoretyko-metodychni osnovy systemy nepererвної profesiino-pravovoi pidhotovky inzheneriv-pedahohiv*. Doktor nauk. Ukrainська inzhenerno-pedahohichna akademiia.
14. Kichuk, Ya. V., 2002. *Sotsialno-pedahohichni umovy formuvannia pravosvidomosti maibutnikh uchyteliv u pedahohichnykh koledzhakh*. Kandydat nauk. Izmail'skyi derzhavnyi humanitarnyi universytet.
15. Kichuk, Ya. V., *Teoretychni i metodychni zasady formuvannia pravovoi kompetentnosti maibutnoho sotsialnoho pedahoha v umovakh universytetskoї pedahohichnoї osvity*. Doktor nauk. Pivdenoukrajinskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet. Imeni K. Ushynskoho».
16. Radkevych, O., 2015. Pravova kompetentnist pedahohichnykh pratsivnykiv profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv u chastyni tsyvilnoho sudochynstva. *Naukovyi visnyk Instytutu profesiino-tekhnichnoi osvity NAPN Ukrainy*, 9, s. 95-102.
17. Pohrebniak, S. P., 2015. Spravedlyvist yak pryntsyp prava. *Filosofii prava i zahalna teoriia prava*, 1-2, s. 257-268.
18. Kalynovskyi, Yu. Yu. 2008. *Pravosvidomist ukrajinskoho suspilstva: geneza ta suchasnist*. Kharkiv: Pravo.

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2020-28-393-403>
УДК 378.091.31.04

Скотна Надія Володимирівна,
доктор філософських наук, професор кафедри
загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка,
Дрогобич, Україна.
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2929-8926>
skotna@ukr.net

Лялюк Галина Миколаївна,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології діяльності в особливих у ORCID ID: мовах
Львівського державного університету внутрішніх справ
Львів, Україна.
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4819-6247>
gala_psycholog@ukrnet.net

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті актуалізовано проблему особистісно-орієнтованого підходу до реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти. Наголошується, що особистісна парадигма вищої освіти стала однією з домінуючих у сучасний період розвитку українського суспільства системою методолого-теоретичних норм і стандартів та аксіологічних критеріїв, що розкривають характерологічну цілісність освітньо-виховного процесу ЗВО та

регулюють науково-дослідну та практичну інноваційну педагогічну діяльність викладачів та студентів. Головною цінністю в навчально-виховному процесі ЗВО є особистість, її моральна позиція, культура та професійна компетентність. Визнання студентом себе суб'єктом особистісного і професійного становлення посилює його відповідальність за результати своєї професійної підготовки, стимулює пізнання всіх можливостей до саморозвитку, які надає освітній простір закладу вищої освіти, що детермінує потребу в проектуванні власної освітньої програми.

Метою статті є обґрунтування особистісно-орієнтованого підходу до реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти.

Проаналізовано сутнісні характеристики індивідуальних освітніх траєкторій (далі ІОТ). Розглянуто загальні положення, що стосуються побудови ІОТ. Визначено критерії та оптимальні умови реалізації ІОТ у контексті особистісно-орієнтованого підходу в закладі вищої освіти. Виокремлено шляхи реалізації особистісно-орієнтованого підходу до ІОТ здобувачів вищої освіти. Впровадження психолого-педагогічного супроводу особистісного розвитку студента є одним з ефективних шляхів реалізації особистісно-орієнтованого підходу до ІОТ здобувачів вищої освіти.

Ключові слова: індивідуальна освітня траєкторія; освіта; особистість; особистісно-орієнтований підхід; особистісна парадигма освіти; самоактуалізація; суб'єкт-суб'єктна взаємодія

1. ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Сьогодні суспільство, у якому знання є капіталом, а особистісні якості – основним чинником успішної життєдіяльності, ставить нові завдання перед системою освіти. Тому перехід від когнітивно-орієнтованої до особистісно-орієнтованої освітньої парадигми, що ґрунтується на етиці взаєморозуміння, взаємоповаги, творчого співробітництва, який спостерігається на сучасному етапі розвитку вищої освіти в Україні є закономірним процесом. Модернізація української освіти передбачає новий погляд на стратегічні цілі навчання, яке має бути спрямоване на становлення особистості і створення умов для успішної адаптації молодого покоління до соціокультурних реалій сучасного соціуму, який характеризуються швидким темпом змін, розширенням соціальних зв'язків через віртуальний простір, відкритістю та дистанцією одночасно. Інформаційна доба значно розширила можливості студентів самостійно здобувати верифіковані знання, орієнтуватися в проблемних ситуаціях, слухати альтернативні лекції, відвідувати семінари та брати участь у конференціях дистанційно. Завдання викладача (тьютора) допомогти здобувачеві вищої освіти сприйняти отриману інформацію раціонально, критично, сформулювати адекватні критерії досягнення істини. Не менш важливий і ціннісно-смысловий вимір, крізь призму якого студент сприймає наукові теорії, гіпотези, методи здобуття знань, зокрема в співставленні з обраною професією, проекцією свого майбутнього в ній.

На наших очах змінюється й сутність особистості, як такої. Адже особистість – це соціальна якість людини, наслідок її соціально-культурних надбань. Сучасна людина формує свій життєвий досвід уже інакше, у її життєвому світі частка віртуальних вражень, експериментів, здобутків відіграє важливу роль. Життєвий простір, у якому живе сучасна молодь, людина, значно ширший від реальності, її соціальність розвивається через тісний зв'язок із віртуальним простором.

Перехід до нової особистісної парадигми – провідна тенденція сучасної освіти й загалом педагогічної свідомості суспільства наприкінці ХХ – початку ХІ століття. Особистісна парадигма вищої освіти стала домінуючою в сучасний період розвитку українського соціуму системою методолого-теоретичних норм і стандартів та аксіологічних критеріїв, що розкривають характерологічну цілісність освітньо-виховного процесу ЗВО та регулюють науково-дослідну та практичну інноваційну педагогічну діяльність викладачів та студентів. Головною цінністю в навчально-виховному процесі ЗВО є особистість, її моральна позиція, культура та професійна компетентність.

Водночас, треба констатувати брак загальної багаторівневої вузівської системи виховання професійно компетентних і духовно розвинених фахівців у сучасному освітньому просторі України. Сьогодні перед освітою і вищою школою, зокрема, постає надзвичайно важливе завдання – виховати не просто освічену особистість із широким світоглядом, а людину всебічно розвинену, цілісну, мислячу, діяльну, творчу, соціально відповідальну й небайдужу до проблем інших, яка керується в житті загальнолюдськими цінностями.

До найпрогресивніших положень нового Закону «Про освіту» (2017), запорукою імплементації якого став особистісно-орієнтований підхід, можна віднести право здобувачів освіти на індивідуальну освітню траєкторію, що передбачає «персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їхньої складності, методів і засобів навчання» [4]. Сьогодні індивідуальна освітня траєкторія є одним із найважливіших компонентів диференціації навчання у вищій школі.

Практична реалізація здобувачами індивідуальної освітньої траєкторії в умовах освітнього простору потребує теоретичного обґрунтування та апробації шляхів та механізмів упровадження цього нововведення з урахуванням особистісно-орієнтованого підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема організації індивідуальної освітньої траєкторії (ІОТ) студента стала предметом наукових розвідок Є. Александрової, С. Березенської, А. Гаязова, Т. Годованюк, С. Березенської, І. Каньковського, Т. Коростіянець, П. Сисоева, А. Хуторського. Роль та місце ІОТ у сучасному процесі професійної підготовки фахівця досліджували Е. Зеєр, Т. Осипова, Т. Руденко, Е. Симанюк та ін. Залежно від цілей здобувачів освіти індивідуальна освітня траєкторія може вибудовуватися різними шляхами. Саме тому індивідуальну траєкторію визначають по-різному, залежно від специфіки завдань, яке розв'язується завдяки цьому визначенню.

Так, А. Гаязов визначає ІОТ як певну послідовність елементів навчальної діяльності кожного здобувача освіти з реалізацією власних освітніх цілей; як виявлення стилю навчальної діяльності, який залежить від його мотивації, здатності до навчання і здійснюється в співпраці з педагогом [2]. Вчений зазначає, що зважаючи на особистісні якості і здібності, здобувач освіти вибудовує свій шлях, а процеси виявлення потенційних і розвитку наявних здібностей відбуваються в межах кожної навчальної дисципліни. Освоєння цих дисциплін визначається не стільки логікою дисциплін, скільки сукупністю індивідуально-психологічних здібностей кожної особистості.

Дослідник А. Хуторской, розглядаючи ІОТ як «персональний шлях реалізації особистісного потенціалу кожного учня в освіті», акцентує увагу на характеристиках

індивідуальної траєкторії, зазначаючи, що ІОТ характеризують такі поняття, як темп навчання й освітній продукт. Темп навчання визначає швидкість засвоєння нових знань або інтенсивність освітньої діяльності та залежить від індивідуальних особливостей здобувача освіти, психологічних і фізіологічних показників, рівня підготовленості, його мотивації, рівня розвиненості здібностей, віку тощо [11]. Вітчизняний науковець Т. Коростіянець під індивідуальною освітньою траєкторією розуміє персональний шлях реалізації особистісного потенціалу кожного студента в освіті, тобто це є програма його індивідуальної активності, спрямованість і зміст якої визначаються його волездатністю як готовністю здійснювати свідомий вибір і діяти згідно з етичною вольовою відповідальністю [5].

Власне, трактування цієї категорії подає дослідник І. Каньковський, а саме: «для студента вишу під «індивідуальною освітньою траєкторією» ми розуміємо обраний ним за власним бажанням і під власну відповідальність рух до досягнення, визначеного стандартом освіти, рівня професійної компетентності, що здійснюється за постійної педагогічної підтримки й контролю, у процесі якого відбувається його творча самореалізація, прояв і розвиток сукупності особистісних якостей, відповідно індивідуального освітнього маршруту» [6, с. 63].

Як персональний шлях реалізації особистісного потенціалу тих, хто навчається тлумачить індивідуальну освітню траєкторію Є. Александрова. Крім того, це поняття, на її думку, означає програму формування й розвитку життєдіяльності, зокрема особистісну, за певний проміжок часу [1, с. 75].

Незважаючи на розбіжності наукових підходів, їх об'єднує мета індивідуальної освітньої траєкторії, що полягає в розвитку й реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти.

Передумовою використання терміну «індивідуальна освітня траєкторія» є основні положення особистісно-орієнтованого підходу в освіті (Г. Балл, І. Бех, О. Бондаревська, В. Кремень, О. Пехота, С. Подмазін, В. Рибалка, Г. Селевко, А. Хоменко, І. Якиманської, та ін.). Основними ідеями особистісно-орієнтованої освіти, на їхню думку, є: визнання особистості студента як найвищої цінності, визнання за нею свободи вибору шляхів і способів саморозвитку, створення умов для розкриття особистісного потенціалу і сприяння її готовності до позитивної самореалізації в соціумі на всіх етапах її життєдіяльності. Саме особистісно-орієнтований підхід має стати основним методологічним імперативом реалізації цього нововведення.

Варто зазначити, що перехід до особистісної парадигми не означає відмови від академічного компоненту освіти. Останнє лише стає частиною цілого – освіти особистості. Створення умов, що сприяють тому, щоби під час засвоєння будь-якого компонента змісту освіти розвивалася сфера особистісних функцій індивіда – мета особистісно-орієнтованої освіти.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Метою статті є обґрунтування особистісно-орієнтованого підходу до реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувача вищої освіти.

Завдання: проаналізувати сутнісні характеристики ІОТ та загальні положення, що стосуються побудови індивідуальних освітніх траєкторій; визначити критерії та оптимальні умови реалізації ІОТ у контексті особистісно-орієнтованого підходу в закладі вищої освіти; виокремити шляхи реалізації особистісно-орієнтованого підходу до ІОТ здобувачів вищої освіти.

3. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODOLOGY

Для досягнення мети використано методи аналізу й синтезу, абстрагування формалізації та основних положень особистісно-орієнтованого, акмеологічного підходів до навчання здобувачів вищої освіти, ідей впровадження інновацій у навчальний процес закладів вищої освіти.

4. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH FINDINGS

Наприкінці минулого століття в психолого-педагогічних дослідженнях активно почали застосовувати поняття «індивідуальний маршрут», «індивідуальна траєкторія» для характеристики розвитку особистості. Ознака траєкторії та маршруту як освітніх категорій визначає динаміку змін педагогічних явищ і процесів у часі і просторі, а індивідуальне відбиває неповторність їхніх вихідних характеристик.

Мета ІОТ полягає в більш серйозній підготовці студента в межах його інтересів, підвищення його конкурентоспроможності на ринку праці, надання можливості отримання двох дипломів тощо. ІОТ передбачає вільний вибір здобувачем вищої освіти видів навчальної діяльності, а також дисциплін, які найбільше імпонують його побажанням і уявленням про професію, яку він обрав, коли вступав до вищого навчального закладу. Зауважимо, що індивідуальна освітня траєкторія, яка визначає особистісно-орієнтований підхід у системі вищої освіти, за своєю суттю є загальним поняттям, ніж індивідуальний освітній маршрут.

З огляду на це, І. Каньковський під індивідуальною освітньою траєкторією студента вищого навчального закладу розуміє обраний ним рух відповідно до індивідуального освітнього маршруту для досягнення певного рівня професійної компетентності, визначеного стандартом освіти, в умовах власної відповідальності та власного бажання. Водночас індивідуальний освітній маршрут можна презентувати у вигляді індивідуальної програми формування студентом професійної компетентності з урахуванням власних інтересів, навчальних можливостей, психологічних характеристик тощо [6, с. 63]. Цінність зазначених підходів полягає в тому, що автори уточнюють сутнісні характеристики ІОТ, а саме: це особистісний шлях в освіті; мета індивідуальної траєкторії – реалізація особистісного потенціалу здобувача освіти; визнання за здобувачем освіти свободи вибору шляхів і способів реалізації власних освітніх цілей; навчання на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії; відповідність освітньої діяльності потребам, когнітивному стилю, індивідуальним здібностям і можливостям здобувача освіти.

Зауважимо, що з огляду на позиції вчених, вище зазначені підходи розкриття змісту ІОТ обмежуються навчальним процесом, прослідковується ототожнення освітнього та навчального процесу. Різні погляди презентовані в дискусіях науковців, щодо сутності «освіта», об'єднує положення, згідно з яким основним шляхом здобуття освіти є навчання, однак не зводиться до нього. Освіта в аспекті нового гуманістичного мислення, розуміється як розвиток людської культури, а не як набуття знань, умінь, навичок. Освіта є синтез навчання та індивідуальної пізнавальної діяльності, виховання й самовиховання, розвитку й саморозвитку, дорослішання й соціалізації. Метафорично освіта сприймається як створення образу людини в індивіді та розглядається як багаторівневий простір, у якому протікають складні процеси, що створюють умови для саморозвитку особистості. Стати людиною, виявити людське Я означає об'єднати основи саморозвитку і процесу самоосвіти, які сприяють становленню духовного організму людини, керованого її власними прагненнями.

Освіта на особистісному рівні – це смислове, суб'єктне сприйняття реальності, і ніяка предметна діяльність не гарантує утворення наперед заданого смислу. Аксиологічний компонент освіти не можна представити в програмно-інструктивній формі. Створити, наперед запрограмувати смисл до того, як проблема попаде в реальне смислове поле суб'єкта, неможливо. Необхідно створити умови, надати шанс, забезпечити простір для вибору, що запускають механізми особистісного розвитку майбутнього фахівця. Адже особистість розвивається завдяки процесам, які актуалізуються не змістом дисциплін, що вивчаються, не їхнім значенням, а тими смислами, що відкриваються студентам під час їхнього вивчення. Відтак, освітній матеріал стає для суб'єктів освіти своєрідним приводом для ціннісно-смислових пошуків.

Сутність концепції особистісно-орієнтованої освіти може бути представлена такими положеннями: 1) особистість як педагогічна категорія відбиває специфічну сферу освіти та розвитку людини й у цьому значенні є його специфічною метою; 2) подібно до того, як людина в освітньому процесі опановує досвідом застосування знань, засобами розв'язання пізнавальних і практичних завдань, творчою майстерністю, вона мусить опанувати і вміння «бути особистістю», тобто виконувати специфічні особистісні функції (вибірковості, рефлексії, самореалізації, саморегуляції, соціальної відповідальності тощо). Це особистісне «функціонування» індивіда не є якоюсь предметною діяльністю, а виступає, імовірно, як своєрідний внутрішній план будь-якої іншої діяльності людини.

Аналіз реальної практики вищої професійної освіти свідчить про серйозну деформацію професійного становлення особистості майбутнього фахівця, що призводить до деформації самосвідомості людини – відчуження її від власної особистості, втрата професійного смислу, перспектив майбутнього, безпорадність і спустошеність.

Діалектика освіти ґрунтується не на якомусь закінченому знанні особистості, а на тій відкритості для розвитку, що проявляється в її думках та діяльності, у ціннісно-смисловому осягненні змісту освіти. Назріла необхідність подолання однобоких технократичних тенденцій у професійній підготовці майбутніх фахівців, що проявляються в недостатньому врахуванні змін у потребово-мотиваційній сфері особистості та системі її вибіркових емоційно-ціннісних ставлень.

Проведене нами експрес-опитування з-поміж студентів I-IV курсів (Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка та Львівського університету внутрішніх справ – усього 814 учасників), свідчить, що переважна більшість студентів 83 % не замислювалися над можливістю вибудовувати власну траєкторію навчання, на відміну від студентів, які брали участь в академічному обміні. Блок академічних дисциплін за вибором, які здійснювали студенти, переважно вмотивований особистістю викладача, позицією більшості в групі, а не власним пізнавальним професійним інтересом.

Обґрунтовуючи суб'єкт-суб'єктні відносини як основу реалізації сучасної парадигми вищої освіти в Україні, А. Хоменко підкреслює, що «ефективність модернізації навчально-виховного процесу визначається не лише готовністю і спроможністю викладачів впроваджувати новітні досягнення педагогічної науки в практику вищої школи, але й рівнем компетентності з формування суб'єкт-суб'єктних ціннісно-змістовних відносин зі студентами, що є основою реалізації сучасної особистісно-гуманістичної парадигми вищої освіти в Україні» [10].

Нам імпонує висновок зроблений С. Подмазіним, що основною метою особистісно-орієнтованої освіти є навіть не виховання, а підтримка людини, розвиток у ній механізмів самореалізації, саморозвитку, адаптації, саморегуляції, самозахисту, самовиховання, що є необхідним для становлення самобутнього особистісного образу

й діалогічного, безпечного способу взаємодії з людьми, природою, культурою, цивілізацією [8, с.142].

Щоб зробити навчально-виховний процес по-справжньому інноваційним, треба будувати його, використовуючи передусім психологічні закономірності, які пропонує нам педагогічна та соціальна психологія, зокрема, психологія переконання, психологія спілкування й мотивації. Синтез таких знань, на нашу думку, треба покласти в кожну виховну дію.

Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план, який являється документом, що визначає послідовність, форму й темп засвоєння здобувачем освітніх компонентів освітньої програми для реалізації його індивідуальної освітньої траєкторії та розробляється закладом освіти у взаємодії зі здобувачем освіти за наявності необхідних для цього ресурсів [4]

Розглянемо деякі загальні положення, що стосуються побудови індивідуальних освітніх траєкторій. На думку Т. Годованюк, під час формування наукових освітніх траєкторій необхідним є врахування таких елементів освітньої парадигми як:

- цінності: вчення для самореалізації, для вияву й розвитку своїх особистих якостей, для здійснення індивідуального призначення;
- мотиви: зацікавленість тих, хто навчається, задоволення від досягнення освітніх результатів; зацікавленість викладача в розвитку студентів та задоволення від спілкування з ними;
- норми: студенти приймають на себе відповідальність за своє навчання; авторитет викладача створюється завдяки його особистим і професійним якостям;
- мета: спрямованість на оволодіння основами людської культури і ключовими компетенціями: ціннісно-смысловими, інформаційними, пізнавальними, комунікативними і т. ін.; усвідомлення викладачем права студента на особисті освітні цілі;
- позиції учасників навчального процесу: педагог створює умови для самостійного вивчення; взаємне партнерство викладача і студента;
- форми й методи: демократичні, динамічні форми організації навчального процесу; акцент на самостійну роботу студентів;
- засоби: традиційні підручники доповнюються ресурсами інформаційно телекомунікаційних систем і ЗМІ;
- контроль і оцінювання: зміщення акценту на самоконтроль і самооцінку студентів [3].

Вибір ІОТ під час навчання є спільними діями педагога й того, хто навчається. Індивідуальна освітня траєкторія досягнення поставленої студентом мети визначається спільно з викладачем завдяки наявним і пропонованим для загального навчання елементів та додаткового набору методичних елементів, зазначає В. Сисоєв [9]. Спільна з педагогом розроблення ІОТ як програми індивідуальної освітньої діяльності перетворює студента з пасивного «приймача» освітніх послуг на суб'єкта їхнього визначення й замовлення, що так само детермінує формування позитивної «Я-концепції», підвищує самооцінку, активізує інтерес здобувача освіти до особистісного та професійного розвитку, сприяє розвитку самостійності та активності, суб'єктності, умінь самоконтролю та рефлексії, сприяє оволодінню способами самоорганізації діяльності й задоволення освітніх послуг тощо. Визнання студентом себе суб'єктом особистісного і професійного становлення посилює його відповідальність за результати своєї професійної підготовки, стимулює пізнання всіх можливостей до саморозвитку, які є в освітньому просторі закладу вищої освіти, що детермінує потребу в проектуванні власної освітньої програми.

Водночас, реалізації ІОТ – це двосторонній процес, оскільки передбачає також розвиток професійних, фахових і особистісних якостей викладача, формування його

готовності до інноваційної педагогічної діяльності, в основі якої – використання особистісно-орієнтованих технологій навчання.

З-поміж особистісних якостей викладача вищої школи, які найбільше впливають на ефективність реалізації ІОТ, визначаємо такі: ціннісне ставлення до особистості студента, його розумового й духовного розвитку; толерантність, щирість і відкритість у стосунках; емпатія, готовність педагога до інноваційної педагогічної діяльності, особистісна зрілість тощо.

У зв'язку з цим набуває актуальності реалізація акмеологічного підходу в освіті дорослих акме (від грец. – вершина, квітуча пора) – вища точка, період розквіту особистості, найвищих її досягнень, коли людина проявляє свою зрілість у всіх сферах життєдіяльності та, передусім, у професійній діяльності). Необхідним для педагога є знання та прийняття принципів гуманізму; володіння інноваційними педагогічними технологіями; педагогічна фасилітація, вміння створювати й постійно збагачувати культурно-інформаційне і предметно-розвивальне освітнє середовище та ін.

Освітнє середовище вищого навчального закладу має створювати умови для особистісного зростання кожного студента, які адаптуються до мінливих умов життя, мають досягати високої соціальної взаємодії й духовного самовдосконалення. На можливість отримання максимальних результатів у навчанні здобувачів вищої освіти можна розраховувати завдяки створенню освітньо-виховного простору, який є ефективною організованою системою, що реалізується в аудиторних і позааудиторних заняттях і дає змогу студентам відчутти себе особистістю та орієнтуватися на власний індивідуальний розвиток. Особистісно-орієнтований підхід поєднує виховання та освіту в єдиний процес допомоги, підтримки, соціально-педагогічного захисту, розвитку особистості, підготовки її до життєтворчості. Саме за таких умов уможлиблюється оптимальна реалізація ІОТ.

Результативне запровадження ІОТ потребує глибокого вивчення особистості, її діяльності й індивідуальних особливостей здобувача вищої освіти. Важливого значення також набуває визначення найближчих конкретних і більш віддалених цілей, а також формування індивідуальних стратегій самостійно-пізнавальної діяльності студента.

Одним з ефективних шляхів реалізації особистісно-орієнтованого підходу до ІОТ здобувачів вищої освіти є впровадження психолого-педагогічного супроводу особистісного розвитку студента. Найефективнішою моделлю психолого-педагогічного супроводу є функціонування у ЗВО психологічної служби. Одним із ключових її завдань є планування індивідуальної траєкторії розвитку майбутнього професіонала, у разі потреби – корекції та розвитку певних компонентів або професійно важливих якостей. Забезпечити це можливо за умови реалізації діагностичних, корекційних та розвивальних технологій психолого-педагогічного супроводу на етапі первинної діагностики студентів першокурсників, у процесі адаптації до навчання у ЗВО та впродовж подальшого навчально-виховного процесу.

Для забезпечення особистісно-орієнтованого підходу до реалізації ІОТ здобувачів вищої освіти доцільним є реалізація різнорівневого, індивідуального, диференційованого, суб'єктно особистісного освітніх підходів та використання таких педагогічних технологій як: самостійного розвивального навчання, педагогіки співробітництва («проникаючої» технології), гуманітарно-особистісних технологій, ігрових технологій, технологій розвивального навчання, проблемного навчання, технологій індивідуального навчання, технологій диференціації за рівнем, колективного навчання. Методи й засоби навчання мають обиратися в такий спосіб, щоби кожний здобувач вищої освіти мав змогу проявити себе і свою неповторність, свої здібності, вибірковість матеріалу, виду й форми досліджуваного предмета.

5. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Реалізація ІОТ у контексті особистісно-орієнтованого підходу у вищому закладі освіти передбачає орієнтацію на особистість здобувача вищої освіти, його цілі, мотиви, уподобання, що забезпечується використанням відповідних методів і засобів навчання, а також створення необхідних умов; урахування індивідуального досвіду в єдності трьох компонентів – когнітивного (знання), операційного (способи виконання дій), аксіологічного (установки, цінності) набутого студентом як суб'єктом пізнання.

Важливими критеріями особистісно-орієнтованого підходу до реалізації ІОТ здобувача вищої освіти є організація суб'єкт-суб'єктної взаємодії; створення умов для самоактуалізації особистості; її активізація; забезпечення зовнішніх і внутрішніх мотивів студентів; отримання задоволення від розв'язання навчальних завдань, а також завдань у співпраці з іншими суб'єктами освіти; забезпечення умов для самооцінювання, саморегуляції й самоактуалізації; перенесення акценту у функціях викладача на позицію фасилітатора. Впровадження психолого-педагогічного супроводу особистісного розвитку студента є одним з ефективних шляхів реалізації особистісно-орієнтованого підходу до ІОТ здобувачів вищої освіти.

Отже, особистісно-орієнтований підхід до реалізації ІОТ є теоретико-методологічною стратегією й тактикою формування особистості майбутнього фахівця. З погляду методології, особистісно-орієнтований підхід до ІОТ дає можливість виявити специфіку побудови діяльності учасників процесу на основі поваги до особистості, довіри до неї, виявити роль і місце суб'єктів освітнього процесу й забезпечити розкриття й максимальне використання суб'єктного досвіду. Відтак, особистісно-орієнтований підхід до реалізації ІОТ у ЗВО дозволяє молодій людині здобути дійсно якісну вищу освіту.

Перспективою подальших наших наукових розвідок є пошук шляхів організації оптимальної суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача та студента в процесі реалізації індивідуальної освітньої траєкторії в закладі вищої освіти.

6. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ / REFERENCES (TRANSLITERATED)

1. Александрова, Е.А., 2008. Педагогическое сопровождение старшеклассников в процессе разработки и реализации индивидуальных образовательных траекторий. *Известия Саратовского университета. Новая серия. Акмеология образования. Психология развития. Т. 1. № 1–2. с. 74–78.*
2. Гаязов, А.С. Индивидуальные траектории образования личности. Доступно: <<https://docplayer.ru/36819866-Individualnye-traektorii-obrazovaniya-lichnosti.html>>.
3. Годаванюк, Т.Л., 2010. *Індивідуальне навчання у вищій школі: монографія.* Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова. 160 с.
4. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>>.
5. Коростіянець, Т.П. Індивідуальна освітня траєкторія – освітня програма студента. Доступно: <<http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN21/13ktpops.pdf>>.
6. Каньковський, І.Є., 2013. Індивідуальні освітні траєкторії як необхідність сучасного процесу професійної підготовки фахівця. *Професійна освіта: проблеми й перспективи. Вип. 4, с. 62–65.*

7. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз: монографія, 2003 / В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, С. О. Сисоєва, Я. В. Цехмістер, О. В. Чалий; за ред. В. Г. Кременя. Київ: Наук. думка. 853 с.
8. Подмазин, С.И., 2000. *Личностно-ориентированное образование: социально-философское исследование*. Запорожье: Просвіта. 250 с.
9. Сысоев, П.В., 2013. Обучение по индивидуальной образовательной траектории. *Теория и методика профессионального образования*. 2, с. 13–24. Доступно: <<https://cyberleninka.ru/article/n/obuchenie-po-individualnoy-traektorii>>.
10. Хоменко, А.В., 2015. Суб'єкт-суб'єктні відносини як основа реалізації сучасної парадигми вищої освіти в Україні. *Педагогічні науки. Вип. 64*, с. 66–74. Доступно: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/pena_2015_64_14>.
11. Хуторской, А.В., 2000. *Развитие одаренности школьников. Методика продуктивного обучения*. Пособие для учителя. Москва: Гуманитарно-издательский центр ВЛАДОС. 320 с.

PERSONALITY-ORIENTED APPROACH TO THE IMPLEMENTATION OF THE INDIVIDUAL EDUCATIONAL TRAJECTORY OF A HIGHER SCHOOL APPLICANT

Nadiya Skotna,

Doctor of Philosophical Sciences,
Professor of the Department of
General Pedagogy and Preschool Education
Ivan Franko State Pedagogical University
(Drohobych, Lviv region, Ukraine)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2929-8926>
skotna@ukr.net

Halyna M. Lialiuk,

PhD (Psychology), Assoc. Prof,
Assistant Professor at Department of Psychology of
Activities in Special Conditions,
Lviv State University of Internal Affairs
(Drohobych, Lviv region, Ukraine),
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4819-6247>
gala_psycholog@ukr.net

Abstract. The article deals with the problem of the personality-oriented approach to the implementation of the individual educational trajectory (IET) of a higher education applicant.

It is noted that in the modern period of the development of Ukrainian society, the personal paradigm of higher education has become one of the dominant system of methodological and theoretical norms and standards and axiological criteria that reveal the characterological integrity of the educational process at a higher school and regulate the research and practical innovative pedagogical activity of teachers and students. The main value in the educational process of higher schools is the personality, its moral position, culture and professional competence.

The recognition by a student of himself/herself as a subject of personal and professional development strengthens his/her responsibility for the results of the professional training, stimulates the knowledge of all the opportunities for self-

development that exist in the educational space of a higher school; and all this determines the need for designing his/her own educational program.

The aim of the article is to substantiate the personality-oriented approach to the implementation of the individual educational trajectory of a higher school applicant.

The essential characteristics of IET are analyzed. The general provisions regarding the construction of individual educational trajectories are considered. The criteria and optimal conditions for the implementation of IET in the context of a personality-oriented approach in higher education are determined. The ways of implementing a personality-oriented approach to IET of higher school applicants are highlighted. The introduction of psychological and pedagogical support for the student's personal development is one of the effective ways to implement a personality-oriented approach to IET of higher school applicants.

Key words: individual educational trajectory; education; personality; personality-oriented approach; self-actualization; subject-subject interaction

REFERENCES (TRANSLITERATED)

1. Aleksandrova, E.A., 2008. Pedagogicheskoe soprovozhdenie starsheklassnikov v processe razrabotki i realizacii individual'nyh obrazovatel'nyh traektorij, *Izvestija Saratovskogo universiteta, Novajaserija, Akmeologija obrazovanija, Psihologija razvitija*, T. 1, № 1–2, s. 74–78.
2. Gajazov, A.S. Individual'nye traektorii obrazovanija lichnosti (Individual trajectories of personality formation). Dostupno: <<https://docplayer.ru/36819866-Individualnye-traektorii-obrazovaniya-lichnosti.html>>.
3. Hodavaniuk, T.L., 2010. *Indyvidualne navchannia u vyshchii shkoli: monohrafiia* (Individual education in high school monograph), Kyiv: NPU im. M.P. Drahomanova, 160 s.
4. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» vid 05.09.2017 r. Dostupno: <<https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>>.
5. Korostianets, T.P. Indyvidualna osvitnia traiektoriia – osvitnia prohrama studenta. Dostupno: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN21/13_ktpops.pdf>.
6. Kankovskiy, I.Ie., 2013. Indyvidualni osvitni traiektorii yak neobkhdnist suchasnoho protsesu profesiinoi pidhotovky fakhivtsia, *Profesiina osvita: problemy i perspektyvy*, Vyp. 4, s. 62–65.
7. *Neperervna profesiina osvita: filosofii, pedahohichni paradyhmy, prohnoz: monohrafiia*, 2003 / V.P. Andrushchenko, I.A. Ziazun, V.H. Kremen, S.D. Maksymenko, N.H. Nychkalo, S.O. Sysoieva, Ya.V. Tsekhmister, O.V. Chalyi; zared. V.H. Kremenia, Kyiv: Nauk. Dumka, 853 s.
8. Podmazin, S.I., 2000. *Lichnostno-orientirovannoe obrazovanie: social'no-filosofskoe issledovanie*, Zaporozh'e: Prosvita, 250 s.
9. Sysoev, P.V., 2013. Obuchenie po individual'noj obrazovatel'noj traektorii, *Teorija i metodika professional'nogo obrazovanija*, № 2, s. 13–24, Dostupno: <<https://cyberleninka.ru/article/n/obuchenie-po-individualnoy-traektorii>>.
10. Khomenko, A.V., 2015. Subiekt-subiektni vidnosyny yak osnova realizatsii suchasnoi paradyhmy vyshchoi osvity v Ukraini (, *Pedahohichninauky. Vyp. 64*, s. 66–74.
11. Hutorskoj, A.V., 2000. Razvitie odarennosti shkol'nikov, *Metodika produktivnogo obuchenija* (Development of gifted students. Methods of productive learning), *Posobiedljauchitelja*, Moskva: Gumanitarno-izdatel'skij centr VLADOS, 320 s.